

Соловійов Павло

*Магістр історії
(м. Київ, Україна)*

МІЙ ДОСВІД КОЗАЦЬКОГО БОЙОВОГО МИСТЕЦТВА У СТУДЕНТСЬКІ РОКИ

У 2009 р. я вступив до ДонНУ (Донецький національний університет), де почав учити історію. Доля звела мене з п. Вадимом Васильовичем Задунайським, після знайомства з яким я відкрив для себе існування КБМ (козацького бойового мистецтва) [3].

Я з дитинства цікавився військовою історією. Коли був малий, часто грав «у війнушки» в себе у селі. Малював мапи військових дій своїх уявних армій.

У школі я усвідомив свою пристрасть до історії. Після кожного уроку історії я виходив із класу наче зачарований, ніби це не я, а хтось з іншої епохи, про яку йшла мова на уроці. Мені подобались такі перевтілення.

Навчаючись в університеті, я зрозумів, що через вивчення історії можна пізнавати себе. Але попри захоплення різними культурами я не ставав частиною їхнього світу. Настав час відповісти для себе на питання з дружнього послання Тараса Шевченка: «Що ж ти таке є?».

Велику роль у розв'язанні цього питання відіграли лекції з історії козацтва та, зокрема, тренування КБМ, коли я був студентом ДонНУ. Треба зазначити, що це бойове мистецтво перебуває в не дуже завидному становищі. Адже, по-перше, кількість носіїв навичок та умінь цього бойового мистецтва дуже мала. По-друге, наявність інших гуртків, які не опираються на традиції нащадків запорізьких козаків – кубанців, уносить тільки плутанину й навіть дискредитує козацьке бойове мистецтво. По-третє, серед більшості населення панує

думка, що начебто після припинення існування Запорізької Січі припиняє існування українське козацтво. Тобто треба бути істориком, щоб зрозуміти підстави КБМ.

І я вважаю, що це велика удача, що в стінах ДонНУ я зустрів пана Задунайського і став його учнем. Він запропонував мені та іншим студентам вивчення історії козацтва не тільки на лекціях, а й за допомогою тренувань із КБМ. Відтоді я вчився володіти козацькою зброєю – списом, багнетом та шаблею [2]. У підсумку я опанував і навички бою з нею [3]. Сказати, наскільки це було захопливо, – не сказати нічого! Коли я брав у руку списа, багнет або шаблю, я, як міг, відчував славетну козацьку звитягу! Після тренувань я наче переродився наново. Був більш упевненим та балакучим з іншими студентами. Одного разу, коли я прийшов до своєї кімнати в студентському гуртожитку після тренування, мій сусід жартівливо вимовив навіть бажання випити зі мною чарочку. Так зачепила його моя козацька завзятість.

Тренування КБМ не можна уявити не тільки без козацької зброї, а й без козацьких пісень [1]. І якщо ми не можемо використовувати справжню козацьку зброю, з якою мали вишкіл козаки, то їхні пісні ми співаємо справжнісінькі та незмінні. І як підсумок тренувань – змагання. Я брав участь у двох – у Донецьку і Львові, який відвідав уперше.

Здавалося б, я знайшов те саме підґрунтя для визначення, хто ж я є. Адже моя участь у КБМ була продовженням козацьких традицій. Можливо, для повного зіставлення себе з козацтвом я повинен бути військовим. А втім, моє залучення до традицій запорізьких козаків і визначило мою причетність до спадщини України: я став із честю усвідомлювати себе українцем! Паралельно з цим я відкрив для себе, якою ціною ці традиції дійшли до нас, зокрема КБМ. Адже козаки заради свого козацького військово-лицарського товариства ставали до збройної боротьби проти одновірців та співгромадян і змуше-

ні були декілька разів переселятися, шукаючи собі рідну землю [1, с. 49–50]. Усе це не дозволяє мені легковажно ставитись до відродження козацтва.

Зважаючи на все сказане, хотів би наголосити, що козацьке бойове мистецтво грає важливу роль у формуванні особистості та є важливою частиною української самосвідомості в незалежній Україні, де зараз ще є багато людей, які живуть під впливом стереотипів Радянського Союзу. Отже, КБМ може стати одним із чинників формування нового українського покоління. Включення КБМ у цей процес уже почалося, але питання, чи буде це мистецтво набувати ширшого впливу, залишається відкритим.

Джерела та література

1. Задунайський В. Бойове мистецтво та військова спадщина українських козаків в кінці XIX – на початку XXI ст. – Донецьк: Норд-Прес; ДонНУ, 2006. – 335 с.
2. Задунайський В. Володіння холодною зброєю у військових формуваннях України, Росії та Польщі (кінець XIX – 30-ті рр. XX ст.). – Донецьк: Норд-Прес; ДонНУ, 2008. – 204 с.
3. Задунайський В. Посібник-настанова з козацького бойового мистецтва (Частина I). – Донецьк: Норд-Прес; ДонНУ, 2008. – 64 с.

Шевчук Вадим

*Учитель вищої категорії. Старший вчитель
Гімназія «Кієво-Могилянський колегіум»
Працівник відділу національного та військово-
патріотичного виховання. Інструктор гри «Сокіл» («Джура»)
Київський центр дитячо-юнацького туризму, краєзнавства
та військово-патріотичного виховання
(м. Київ, Україна)*

**СУЧАСНА УКРАЇНЬСКА ОСВІТА
ТА КОЗАЦЬКЕ ВИХОВАННЯ**

У червні 2022 р. Міністерство освіти і науки України опублікувало оновлений наказ «Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти» [1, с. 49–50]. Зокрема, у Концепції наголошується, що в період війни, яку російська федерація розв'язала і веде проти України, виникає нагальна необхідність переосмислення зробленого та здійснення системних заходів, спрямованих на посилення національно-патріотичного виховання дітей і молоді.

Складовою частиною національно-патріотичного виховання, яка в часи воєнної загрози набуває пріоритетного значення, є військово-патріотичне виховання. У концепції наголошується, що робота з військово-патріотичного виховання має проводитися комплексно, спільними зусиллями органів державної влади й місцевого самоврядування, а також закладів освіти, сім'ї, громадських об'єднань та благодійних організацій, Збройних Сил України, інших силових структур. Співпраця з окремими підрозділами ЗСУ, Національної поліції та Міністерством надзвичайних ситуацій дуже важлива. Їхня участь у виховному процесі якісно підсилить набуття дітьми певних навичок.

Одним із вдалих прикладів упровадження військово-патріотичного виховання в системі освіти є реалізація положен-

ня про Всеукраїнську дитячо-юнацьку військово-патріотичну гру «Сокіл» («Джура»). У ході формування цієї гри використано українські військово-патріотичні традиції, серед яких ключову роль відіграли козацькі. Свідченням визнання вагомості козацької спадщини для виховання сучасної української молоді є й використання назви «Джура». Гра «Сокіл» («Джура») проводиться як підсумок гурткової роботи, яка триває цілий рік. Для проведення гурткової роботи «Сокіл» («Джура») розроблені програми для різних вікових груп [3].

Головні проблеми, з якими стикаються інструктори цієї гри:

- підготовка виховників, фахівців для проведення занять із молоддю;
- матеріальне забезпечення гурткової роботи;
- умови проведення занять під час воєнного стану.

Сьогодні, на жаль, немає конкретних рекомендацій від Міністерства освіти та науки про початок і формат проведення виховної роботи в освітніх закладах. Залишається проблемою формальність організування національно-патріотичного виховання. Деякі заходи проводяться для звіту, а не на результат. Важливою є постійна робота протягом усього року, а не під конкретну дату.

Наголосимо, що існують розроблені плани, програми, рекомендації щодо проведення заходів і забезпечення навчального процесу з національно-патріотичного, військово-патріотичного виховання. Організовані курси виховників для підвищення кваліфікації. Такий підхід сприятиме кращій реалізації намірів щодо національно-патріотичного і військово-патріотичного виховання дітей та молоді в сучасній Україні. Зрозуміло, що стануть тут у пригоді й козацькі військові традиції, про які ми наголошуємо в цій роботі.

Слава Україні!

Джерела та література

1. Система освіти: затверджено заходи щодо національно-патріотичного виховання дітей та молоді [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/sistema-osviti-zatverdzheno-zahodi-shodo-nacionalno-patriotichnogo-vihovannya-ditej-ta-ta-molodi>.
2. Київський центр дитячо-юнацького туризму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uacenter.info>.
3. Збірка програм Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура») [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://patriotua.org/programi-gurtkiv/>.